

# verslagen & rapporten uit regio

## Zeetrekwaarnemers Scheveningen - Jaarverslag 1979

In dit gestencilde verslag (86 pagina's) worden de verzamelde gegevens gepubliceerd. Ze vertonen onder meer duidelijk welke verschillen in trekpatronen kunnen optreden tussen de diverse waarnemingsposten. Zo onttrekt de sterke passage van Zwarte Zeeëenden langs de Waddeneilanden en de Hondsbossche Zeewering zich grotendeels aan ons oog, terwijl Scheveningen daarentegen betere mogelijkheden biedt om de passage van sterns te bestuderen, dan bijvoorbeeld de Hondsbossche Zeewering. In de inleiding wordt het weer per maand behandeld, daarna worden de 10 groepen (duikers, grondeleenden, overige eenden, ganzen en zwanen, Scholekster en plevieren, snippen en ruiters, strandlopers en franjepoten, jagers en meeuwen, sterns en alken en overige soorten) onder de loupe genomen, geïllustreerd met talloze grafieken en 21 foto's. Als appendix volgen zeven hoofdstukken over de sterns van Scheveningen, de winter 1978/1979, de trek van de Visdief en het weer, trek langs de Hondsbossche Zeewering 1979, Alk en Zeekoet vergeleken, een Kleinste Jager als logé en vogelfotografie. Verder een overzicht van in 1977 tot en met 1979 waargenomen vogelsoorten, verantwoording en adressen.

Nadere inlichtingen bij Frank Jansen, G. Gezelstraat 1, 2274 XN Voorburg, 070 - 872720. Het verslag is te bestellen door overmaking van f 5,- inclusief portokosten op giro 3933305 tnv. B.J.M. Haase, Stevinstraat 68, 2587 EN Scheveningen met vermelding 'Jaarverslag 1979'. Zie voor vorige verslagen 'Het Vogeljaar' 26 (6):307 & 27 (3):147.

## De krekens van Oostflakkee

Over Flakkee en het Flakkeese landschap is, in vergelijking met andere delen van het eiland, weinig gepubliceerd. Het is dan ook van belang dat het boekje 'De krekens van Oostflakkee' is gedrukt (51 pagina's). Het landschapstype waar het hier over gaat wordt duidelijk bedreigd en in zo'n situatie is het dubbel van belang om vast te leggen wat men weet, al is dit misschien maar een bescheiden begin. Mogelijk stimuleert het anderen nieuwe gegevens aan te dragen. Het boekje wil iets bijdragen aan het behoud van de krekens en eeuwkanten op Oostflakkee. De ornithologische waarnemingen in en bij de krekens worden beschreven door Johan Everaers (pag. 25-29). Er zijn voornamelijk waarnemingen bekend van de buitendijkse gronden en avifaunagegevens van vóór de ontsluiting zijn schaars. Schrijver is er weinig gelukkig mee dat de krekens van de Galatheepolder niet als mogelijk natuurreservaat worden (h)erkend. De verschillende krekens zijn vooral van belang voor eendachtigen en steltlopers. De

aantallen Smienten, Goudplevieren en Wintertalingen zijn duidelijk afgenomen ten gevolge van het scheuren van de eeuwkanten. In september 1979 is men begonnen met allerlei werkzaamheden in de Sluiskreek.

Onder vermelding van 'De krekens van Oostflakkee' kan dit boekje besteld worden door overmaking van f 10,- op giro 2940 138, tnv van de penningmeester van de Vereniging voor Natuur- en Landschapsbescherming Goeree en Overflakkee, B. Waanders, Kesperstraat 7, 3255 VD Oude Tonge, 01874-2049.

## Broedvogels van het Oosterscheldegebied

In deze nota wordt een overzicht gegeven van de resultaten van een broedvogelinventarisatie in het Oosterscheldegebied, uitgevoerd in 1978. Waar dit mogelijk was zijn deze gegevens vergeleken met resultaten van eerdere inventarisaties. In twee bijlagen zijn gedetailleerde gegevens, per vogelsoort en per gebiedje, opgenomen. Dit rapport is vervaardigd, om basismateriaal te leveren voor de verdere inrichting en het beheer van de Oosterschelde. De broedvogelinventarisaties zijn verricht in en langs de randen van de Oosterschelde en het Krammer-Volkerak. In tabel 1 zijn de resultaten weergegeven voor het gehele gebied en uitgesplitst voor een aantal karakteristieke landschaps- en/of biotooptypen. Het Oosterscheldegebied is als broedgebied vooral van belang voor een aantal min of meer aan zout water gebonden vogelsoorten. Het gebied blijkt van nationaal belang (meer dan 1% van de Nederlandse broedpopulatie) voor: Bergeend, Pijlstaart, Bruine Kiekendief, Scholekster, Bontbekplevier, Kleine Plevier, Strandplevier, Tureluur, Kluut, Kokmeeuw, Visdief en Noordse Stern.

Het gebied blijkt van internationaal belang (meer dan 1% van de Noordwesteuropese populatie) voor: Strandplevier en Kluut. Het grootste deel van de soorten, waarvoor het Oosterscheldegebied belangrijk is, zijn broedvogels van kale of schaars begroeide bodem. Deze situaties doen zich van nature slechts daar voor waar de grond onder invloed staat van zout water met een wisselend peil. Dit komt voor op schorren, inlagen, karrevelden en binnendijkse krekens. Daarnaast blijken vooral de opgespoten terreinen van groot belang als aanvullend of vervangend broedbiotoop. Het verdient aanbeveling, zo schrijven de auteurs H.J.M. Baptist en P.L. Meininger, bij de inrichting en het beheer van de verschillende broedgebieden in en langs de Oosterschelde c.a. rekening te houden met de specifieke eisen van deze broedvogelsoorten.

Van 121 gebieden wordt een kaartje gepresenteerd met de vermelding van oppervlakte, globale terreinbeschrijving, broedvogels in 1978, historische gegevens over broedvogels en beïnvloeding van de vogelstand. In totaal wordt van 49 broedvogels per soort vermeld:

de populatiegrootte in Noordwest-Europa, Nederland en het Deltagebied (Indien bekend), de verspreiding en de aantallen in het Oosterschelde en Krammer-Volkerakgebied in 1978, de gebieden met de grootste aantallen broedparen en het voorkomen van de soort voor 1978. Bij de beschrijving is een kaartje gegeven met de verspreiding in het Oosterscheldegebied in 1978 en (eventueel) de voormalige broedplaatsen.

H.J.M. Baptist & P.L. Meininger: Broedvogels van het Oosterscheldegebied c.a. in 1978. Nota DDMI-79.07. Gestencild, 141 pagina's, vele kaartjes, bijlagen I & III (1979). Uitgave Rijkswaterstaat, Deltadienst, Hoofdafdeling Milieu en Inrichting, postbus 439 (Grenadierweg 31), 4330 AK Middelburg, 01180-11851.

## Relatie tussen waterpeil, grondgebruik en weidevogelstand (3)

Evenals deel II kan dit deel III uitsluitend bezien worden in samenhang met de voorgaande en is het geen op zichzelf staand rapport. Dit verslag is het derde over het onderzoek naar factoren die van invloed zijn op de dichtheid van weidevogels. Het behandelt de resultaten van het onderzoek in 1977 en 1978, in aansluiting op de waarnemingen uit 1975 en 1976, die eerder in rapporten onder de zelfde titel zijn uitgebracht. Eind 1979 zal een bewerking van het gehele in vijf jaar verzamelde materiaal over dit deel van het weidevogelonderzoek worden gepubliceerd door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum.

Na 1979 is het de bedoeling de waarnemingsreeks voorlopig te staken. De resultaten over 1979 zullen niet als apart rapport uitgebracht worden, maar zullen verwerkt worden in het verzameldeel over de gehele periode 1975-'79. In deel III worden de vermelde conclusies in deel I en II geheel ondersteund. Interessant is het verloop van de broedpopulatie binnen één seizoen. Dit aspect blijkt van jaar tot jaar nogal sterk te verschillen. In 1975 was de afname zeer sterk en in 1976 veel minder. Een koppeling van dit verschijnsel aan de gemiddelde maaitijd lijkt bijzonder voor de hand te liggen. Het is evenwel voorbarig nu reeds conclusies te trekken over het wel of niet rooskleurig zijn van de situatie voor de Friese weidevogels, althans op basis van het hier gepresenteerde materiaal. Voor alle gebieden (gelegen in Friesland) en beide jaren (1977 en 1978) is het verloop grafisch weergegeven.

A.J. Beintema & L.M.J. van den Bergh: Relaties tussen waterpeil, grondgebruik en weidevogelstand. Deel III: onderzoek 1977 en 1978. RIN-rapport 79/14. Uitgave Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum (1979). Gestencild 40 pagina's.

## Markerwaard/Markermeer

Dit boek heeft als ondertitel 'Witboek IJsselmeer'. Een ingreep in het IJsselmeer heeft namelijk gevolgen voor het gehele gebied. Die gevolgen kunnen er zijn voor de waterkwaliteit, maar ook voor de vogels en vissen. Inpoldering van het Markermeer betekent een meer dan evenredige afname van de bodem fauna, zeggen de biologen van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Deze bodemfauna vormt een onmisbare schakel in de voedsel-

keten in het IJsselmeer en wanneer men bedenkt dat bepaalde, zeer belangrijke soorten, reeds bij een inpoldering van middelgrote omvang grotendeels of praktisch geheel uit het gebied zullen verdwijnen, dan is het duidelijk dat dit ernstige gevolgen zal hebben voor de vissen die in en de watervogels die op het gehele IJsselmeer verblijven.

Het IJsselmeer bezit in zijn huidige vorm een aantal functies, die uiterst waardevol zijn voor de samenleving. Het is een uniek gebied van grote nationale en internationale betekenis, het heeft grote cultuur-historische waarde en het biedt meer dan 2000 mensen werk in een rendabele beroepsvisserij. Het is bovendien een watersportgebied dat zijn gelijke niet heeft binnen onze grenzen. Het gebied heeft een enorme betekenis als doortrek- en overwinteringsgebied voor de watervogels in West-Europa. Uit onderzoekingen is gebleken dat het in Nederland het belangrijkste overwinteringsgebied is voor watervogels uit het hoge noorden. Elk seizoen strijken er in ons land naar schatting 1,7 miljoen watervogels neer. West-Europa telt 55 gebieden die belangrijk zijn voor de instandhouding van watervogels. Naar belangrijkheid worden de eerste drie plaatsen ingenomen door drie Nederlandse gebieden. Op de derde plaats staat het Waddengebied, op de tweede plaats het Delta-gebied en de eerste plaats wordt ingenomen door het IJsselmeer. Hoewel het Markermeer minder dan de helft uitmaakt van het totale IJsselmeer, ligt het zwaartepunt van de overtrekkende en overwinterende vogels duidelijk op het Markermeer. Het boek beschrijft de betekenis van het gebied en breekt er een lans voor van inpolderingen van de Markermeer af te zien.

Jaap van der Zwaag: Markerwaard/Markermeer. Witboek IJsselmeer. 125 pag., vele kaartjes en zwart/wit foto's (1980). Uitgegeven in samenwerking met de Vereniging tot Behoud van het IJsselmeer. Uitg. Kosmos, Amsterdam. Prijs f 29,50.

## Vogelsterfte door botulisme, Amsterdam

Er verscheen een rapport van het Gemeentelijk Centraal Milieulaboratorium (Amstelveenseweg 88-90, 1075 XJ Amsterdam) over 'Vogelsterfte in Amsterdam als gevolg van botulisme, zomer 1979', samengesteld door P. Massaro en drs. H. Heida (8.1.1980). Het rapport bevat 12 gestencilde pagina's en negen kaartjes als bijlage. Totaal werden 775 dode watervogels gevonden.

Er blijkt in de afgelopen zomer statistisch een betere samenhang tussen sterfte en luchttemperatuur dan tussen sterfte en watertemperatuur te hebben bestaan. In koude natte zomers ligt de sterfte aanzienlijk lager dan in warme, droge zomers, waarbij sprake lijkt te zijn van een lichte trendmatige stijging. Er is onderzoek verricht naar de aanwezigheid van *Clostridium botulinum* in bodemslib van wateren. Enigszins verrassend is gebleken dat het voor eenden dodelijke serologische type C, niet het meest frequent voorkwam.

## Vereniging tot behoud van Diemerzeedijk

Op 1 april j.l. is in Amsterdam opgericht de 'Vereniging tot behoud van de Diemerzeedijk en omgeving'. De oprichters, en ongetwijfeld velen met hen, zijn verontrust over de feitelijke ontwikkelingen op en de in voorbereiding zijnde plannen over deze dijk en zijn omgeving. Daarbij gaat het voornamelijk om het buitendijkse land en het aangrenzende water van het IJ-meer. Zo is de gemeente Amsterdam in strijd met het geldende bestemmingsplan bezig met het aanplampen met zand van buitendijks rietland met een rijk vogelleven. Er is op een deel van het bij bestemmingsplan aangewezen natuurgebied puin gestort eveneens door die gemeente, terwijl in een ander deel van dit gebied chemisch afval is achtergebleven van vroegere verbrandingen. Desondanks heeft het gebied als oeverlandchap van vroegere Zuiderzee nog steeds een grote bekoring en herbergt het nog een grote hoeveelheid broedvogels en overwinterende vogels. In overleg met de KNNV wordt een vogelwerkgroep samengesteld om het gebied te gaan inventariseren.

De vereniging verzet zich niet alleen tegen de aantastingen van dat oeverlandschap maar is voornemens een herstelplan en een beheersplan op te stellen.

### Wie helpt ons daarmee?

Aanmelden bij het voorlopige secretariaat Adelaarsweg 11, 1021 BM Amsterdam.  
Aanmelden voor het lidmaatschap aan het zelfde adres.  
Contributie (voorlopig) f 10,— per jaar (voor scholieren en studenten f 5,—).

## Flora en fauna van de Engelsmanplaat

In het augustusnummer van 'Het Vogeljaar' van 1971 (pag. 573) drongen wij er sterk op aan dat er bescherming nodig was van de broedvogels op de Engelsmanplaat (alias Kalkman). In een kort bericht in de volgende jaargang (nr. 20 - nr. 1 - pag. 33) kwamen wij hierop terug en meldden dat nu óók de Waddenzeevereniging op bescherming van dit kleine onbewoonde eilandje in de Waddenzee aandrong. Nu, haast 10 jaar later, ligt er een boekje voor ons waarin de waarde van de Engelsmanplaat wordt beschreven, in het bijzonder voor de vogels. Er worden gegevens in verwerkt van april 1975 tot en met december 1978. Een uitzondering vormen de terugmeldingen van geringde vogels en de broedvogels, waarbij alle tot nu toe bekende gegevens verwerkt zijn. Noorderhaaks, Richel, Bosplaat, Simonszand en ook de Engelsmanplaat zijn de grote onbekenden van het wad. Ten onrechte want de schaarse informatie over deze platen toont aan dat deze stille plekjes grote hoeveelheden vogels kunnen herbergen. Eén of meerdere malen per maand zijn de vogels op de Engelsmanplaat geteld. Hoewel bij hoogwater de plaat slechts 0,5 km x 1,5 km groot is, blijken er enorme aantallen vogels te kunnen voorkomen. In het voorjaar

zijn er wel 30.000 vogels geteld, in het najaar bijna 40.000 vogels. De belangrijkste soorten zijn daar dan Scholekster, Zilverplevier, Kanootstrandloper, Drieteenstrandloper, Bonte Strandloper, Rosse Grutto, Wulp en Steenloper. Vooral Drieteenstrandloper en Steenloper komen, in vergelijking met de totale aantallen in de Waddenzee, in grote hoeveelheden voor op de Engelsmanplaat. Ook is de plaat van belang als broedgebied voor sterns. De visdiveenkolonie behoort tot de grootste in ons land. Het aantal broedende Noordse Sterns en Dwergsterns vormt een belangrijk aandeel van het totale aantal in Nederland broedende paren. In het najaar kunnen er tot 1000 Dwergsterns komen slapen, een ongekend groot aantal bij elkaar. In de geulen werden tot ver in mei tot 1600 Zwarte Zeeëenden en maximaal 4200 Eidereëenden vastgesteld.

R. Mes, R. Schuckard & H. Smit: Flora en fauna van de Engelsmanplaat. 95 pag., 19 foto's, tabellen en figuren, tekeningen van Ad Cameron en Jos Zegers (1980). Mededeling nr. 5 van de Werkgroep Waddengebied. Het boekje is te bestellen door overmaking van f 5,— op postgiro 910068 tnv R. Schuckard, Ultwellingerga.

## Grote Gele Kwikstaart en IJsvogel in Zuid-Limburg

In 'In vogelvlucht' (jaargang 3, no.1 - februari 1980 - pag. 27-29) schrijft F. Hustings dat de achteruitgang van de Grote Gele Kwikstaart in Zuid-Limburg na de winter 1978/79 met ongeveer 25% niet als dramatisch moet worden voorgesteld en herstel spoedig mogelijk is. Een riante positie ten opzichte van de IJsvogel, die in Zuid-Limburg een achteruitgang kende van 80-90%.

In dit zelfde nummer schrijven Ruud Foppen, Frans Schepers & Ran Schols (pag. 2-16) over 'Voorjaarstrek van stootvogels over Echt in 1979' en F. Hustings en F. Schepers (pag. 17-22) over 'De najaarstrek van de Heggemus in 1979 op de Kunderberg te Voerendaal (L.)'.

## Vogelasiel 'De Fûgelhelling', Ureterp F.

Aan het in gebruik nemen van een grote vliegkooi op 15 november 1979 is een officieel tintje gegeven door een aantal mensen, die nauw bij het asiel zijn betrokken, uit te nodigen. Op 17 november 1979 is er nog gelegenheid geweest voor alle mensen, die door financiële steun of daadwerkelijke hulp hebben meegewerkt aan het tot stand komen van het asiel, om een kijkje te nemen op 'De Fûgelhelling'. Na 17 november 1979 is het asiel niet meer voor het publiek geopend, daar revalidatie een rustige omgeving vraagt.

De beheerscommissie Vogelasiels Friesland, die bestaat uit twee leden van de Bond van Friese Vogelwachten (BFVW), twee leden van het Vogelverzorgingsfonds Friesland en twee leden van de Vogelwacht Drachten-Beetsterzwaag, hebben de grote vliegkooi en een aantal kleinere voor-

zeningen gefinancierd. Ook staat de Beheerscommissie garant voor alle exploitatiekosten van het asiel. Het doel van de Beheerscommissie is om een aantal voorwaarden te scheppen, om een optimale revalidatie van zieken en gewonde vogels mogelijk te maken. Het adres van de secretaris is H.W. van der Wal, Gauke Boelensstraat 111, 9203 RL Drachten.

De asielhouders Douwe en Griet Miedema, die met veel enthousiasme en een grote inzet het vogelasiel 'De Fûgelhelling' runnen, hebben in de winter 1978/1979 een groot aantal vogels van de hongerdood gered, waaronder veel beschermde en minder algemene soorten, zoals Kerkuil, Ransuil, Steenuiltje, Roerdomp, Buizerd en dergelijke. Een uitgebreid verslag hiervan is te vinden in het jaarverslag van de BFWW, dat begin 1980 uitkomt. Het adres van het asiel is 'De Fûgelhelling', D. Miedema, Feart 1, 9247 CK Ureterp.



Door de aanwezigheid van de grote vliegkooi van 9 bij 4 m is er nu de mogelijkheid om grotere stootvogels in de laatste fase van hun revalidatie te testen op hun vliegvermogen, waardoor het tijdstip van loslaten beter gekozen kan worden. Ook is door de familie Miedema een grote vijverpartij gerealiseerd voor de water- en weidevogels. Met genoemde voorzieningen kan de kwaliteit van de revalidatie nog verder worden verbeterd.

Interessant is het nog om te vermelden dat er momenteel een in Rusland geringde Ransuil in het asiel aanwezig is. In de gebroken vleugels van deze uil is door operatief ingrijpen van de dierenartsen Cnossen & Vaandrager te Drachten tijdelijk een pen aangebracht en er is goede hoop dat deze uil weer gezond in de natuur kan worden teruggezet. De zelfde behandeling is al eens eerder met goed gevolg bij een Kerkuil toegepast.

### Ed Hazebroek exposeert

Van 9 juli tot 22 augustus 1980 worden in het Gemeentehuis van Leersum aquarellen van Nederlandse vogels tentoongesteld door Ed Hazebroek uit Leersum. Reeds talloze malen maakte Ed Hazebroek de zwart/witte en gekleurde voorplaten voor 'Het Vogeljaar'. Hij

verzorgde ook illustraties voor tal van andere tijdschriften en ook voor boeken.

Voor velen is dit een prachtige gelegenheid om nader kennis te maken met het werk van deze vogeltekenaar.

De tentoonstelling is te bezichtigen tijdens de openingsuren van het Gemeentehuis van Leersum. Deze zijn van maandag tot en met vrijdag van 9-12 uur en van 13.30-17.00 uur. De toegang is gratis. De weekends is de expositie gesloten.

### Wadden - Duinen - Delta

#### De verantwoordelijkheid van wetenschap en beleid voor ons kustgebied

De Raad van Europa heeft voor 1980 het thema 'behoud van de natuurlijke omgeving' aan haar lidstaten aanbevolen.

In het symposium 'Wadden - Duinen - Delta' wordt ingegaan op de biologische waarden van onze kust, de bedreigingen, het gebruik en het misbruik. Voor hen die direct met onze kust te maken hebben, of zich bij het wel en wee van ons kustgebied betrokken voelen, bijvoorbeeld op bestuurlijk niveau, zullen aanbevelingen en suggesties voor een verantwoord beheer worden gedaan.

Dit symposium wordt georganiseerd door de Biologische Raad van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en wordt gehouden op vrijdag 17 oktober 1980 in het Jaarbeurscongrescentrum te Utrecht.

#### Het programma is als volgt:

10.00 Opening,  
Prof. dr. K. Verhoeff (Baarn), voorzitter Biologische Raad.

#### Het natuurlijk gegeven

10.05 Inleiding: De kust van Nederland,  
dr. W. J. Wolff (RIN, Texel)

10.35 De ondiepe, rijke randen van de zee,  
dr. J. J. Beukema (NIOZ, Texel)

11.00 Koffiepaauze

11.30 Kustlandschap en plantengroei,  
Prof. dr. V. Westhoff (KU, Nijmegen)

11.55 De vogels langs de kust,  
C. Swennen (NIOZ, Texel)

12.20 Lunchpaauze

#### Beïnvloeding door de mens

13.30 De oecologische consequenties van de Deltawerken,  
dr. P. H. Nienhuis (Delta Instituut, Yerseke)

13.55 De gevolgen van de waterwinning in de duinen,  
dr. H. A. Udo de Haes (RU, Leiden)

14.20 De invloed van de recreatie,  
mw. drs. B. L. J. van Leeuwen (Natuurmonumenten, 's-Graveland)

14.45 Theepauze

15.15 De verontreiniging van ons kustwater,  
dr. J. C. Duinker (NIOZ, Texel)

15.40 Slotbespreking: suggesties voor het beleid,  
P. Nijhoff (Stichting Natuur en Milieu, 's-Graveland)

16.00 Sluiting,

Prof. dr. J. G. ten Houten (voorzitter Natuurmonumenten)

U kunt zich voor het symposium opgeven bij het Bureau van de Biologische Raad, Kloveniersburgwal 29, 1011 JV Amsterdam (020-222902), door overmaking van f 17,50 (toegangsbewijs, programmaboekje, koffie en thee) of f 33,00 (inclusief koffietafel in het congrescentrum) op girorekening 79250 tnv Biologische Raad, met vermelding van 'Wadden - Duinen - Delta'.

Opgave vóór 10 oktober 1980.

## Grote Gele Kwikstaart in Zuidoost-Achterhoek

Robert Kwak maakte een uitgebreide studie van de Grote Gele Kwikstaart. Achtereenvolgens worden behandeld geografische verspreiding, populatieontwikkeling, trek en overwintering, waarna het onderzoek in de Zuidoost-Achterhoek nader wordt toegelicht. Zowel gedurende het broedseizoen als daarbuiten is de soort zeer uitgebreid bestudeerd. Met kleurringen werden interessante gegevens verkregen. In de Zuidoost-Achterhoek is mogelijk van een toename sprake. Door het aanbrengen van nestkastjes zou het mogelijk zijn het broedsucces te verhogen. De toename uitte zich in een toename van de dichtheid en in een verruiming in de habitatkeuze. Het is, volgens de auteur, moeilijk voorspelbaar in hoeverre verdere toename van het bestand, met name op de iets langere termijn, mogelijk is. Tevens is het effect van een verhoging van het broedsucces moeilijk te voorspellen. Zeer duidelijk is het evenwel dat de laatste natuurlijke beeklopen in de Zuidoost-Achterhoek (én overig Nederland!) van doorslaggevende betekenis zijn voor de broedpopulatie van de Grote Gele Kwikstaart. Men kan zich slechts afvragen door hoevelen en vanuit hoeveel disciplines nog op het unieke karakter van dit oecosysteem, waarbinnen de soort zo'n karakteristieke plaats inneemt, gewezen moet worden opdat een beleid gevoerd gaat worden waarin elke vorm van aantasting daarvan ondenkbaar is. Het onderzoek dat in het voorjaar van 1975 is begonnen vindt plaats in het kader van gedetailleerde onderzoeken naar schaarsere broedvogelsoorten in dit deel van Nederland door leden van de Vogelwerkgroep Zuidoost-Achterhoek. In het zelfde seizoen is, in samenwerking met T. Heijnen en P. Meininger, een landelijk project opgezet. De doelstelling is driedelig: bescherming van belangrijke broed- en pleisterplaatsen, het aanbrengen van kunstmatige nestgelegenheden en controle van het bestand. Naast het veldwerk is de laatste jaren ook veel aandacht besteed aan literatuuronderzoek. Dit rapport bevat de resultaten van drie jaar lang waarnemen in de Zuidoost-Achterhoek: 1975 tot en met 1977 en geeft ook enige resultaten van het landelijk onderzoek.

Robert Kwak: De Grote Gele Kwikstaart *Motacilla c. cinerea* Tunst. in de Zuidoost-Achterhoek. Gestencild, 90 pag., 39 figuren en 3 bijlagen, rapport No. 171 en uitgave van het Zoölogisch Laboratorium, afdeling Dieroecologie. Katholieke Universiteit, Nijmegen (1979).

## Jaarverslag 1979 Haagse Vogelbescherming

Het jaarverslag 1979 van de Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage en Omstreken is verschenen met tal van interessante wetenswaardigheden. Realisering van een nieuw vogelasiel, voeding van vogels in de barre winter van 1979 en de gebruikelijke contacten met overheidsinstellingen waren de

belangrijkste activiteiten van de vereniging gedurende het afgelopen jaar. Van september 1978 tot september 1979 werden 3526 vogels bij het vogelasiel van mevrouw De Groot binnengebracht. Circa 33% kon weer geheel hersteld teruggezet worden in de natuur. Gewonde en zieke vogels kunnen nog steeds afgegeven worden bij de familie De Groot, Cornelle van Zantenstraat 282, 2551 PS Loosduinen, 070-684 426. Er werden 240 nieuwe nestkasten gemaakt en opgehangen. Voor de ruim 2000 leden werden 31 excursies georganiseerd en werd erg veel aandacht besteed aan het beheer van de speciale vogeltuinen van de vereniging.

Nadere inlichtingen kunt u verkrijgen bij mevrouw G. Scholte-Guys (tel. 685 245), mevrouw J.G. de Goey-De Vroedt (tel. 948 543) of een briefje schrijven aan J. van Doorn, Sportlaan 362, 2566 LP 's-Gravenhage. De vereniging geeft het kwartaalblad 'De Wulp' uit.

## Boswallen van Ooststellingwerf

Er verscheen in 1976/1977 een rapport over een onderzoek van de historie, natuurwetenschappelijke waarde en het beheer van boswallen getiteld: 'Rapport De Boswallen in de gemeente Ooststellingwerf' samengesteld door drs. J. Fokkema. Het onderzoek werd verricht door drs. J. Fokkema en H. van der Kooy. Het rapport bevat 94 gestencilde pagina's met 6 bijlagen, inleiding, gebied en periode van onderzoek, methode van onderzoek, algemene en historische gegevens, flora en fauna van de boswallen, slotbeschouwing en literatuurlijst. Bijlage 4 - Deelrapport omgeving Oldeberkoop werd door H. van der Kooy samengesteld.

In de slotbeschouwing wordt de relatie tussen boswal en aangrenzend gebied besproken met een argumentenbalans (voor en tegen), beheerskundige aspecten waarbij wordt aangenomen dat het beheer van boswallen er op gericht dient te zijn, de boswallen voor de toekomst te behouden. Inmiddels is ook gebleken dat het onderhoud van boswallen tevens werkgelegenheid verschaft, zodat natuur- en landschapsbehoud hier heel goed samen kunnen gaan. In het algemeen kan worden gesteld, dat de aanwezigheid van de boswal zorgt voor een verrijking van de flora en fauna in het cultuurlandschap. Niet alleen planten, ongewervelde dieren en vogels, maar ook van groepen, zoals zoogdieren. Door van plaats tot plaats veranderende omstandigheden kunnen vele planten en dieren er terecht. De boswal kan zelfs een mogelijk refugium (laatste uitwijkplaats) zijn voor levende organismen. Zo kunnen in bosarme streken de bosplanten een standplaats vinden. Dat de wal daarbij een haard van onkruiden is, is reeds een achterhaald standpunt.

Concluderend stelt het rapport vast, dat de boswal een verrijking van het landschap betekent en - mits onderhouden - van natuurwetenschappelijke waarde is.

Het rapport is niet meer verkrijgbaar.

## Watervogeltellingen in Deltagebied

In het Driemaandelijks Bericht Deltawerken (nummer 91, februari 1980 - pag. 42-52) wordt een verslag gegeven van vogeltellingen in het Deltagebied, ofschoon het bijzonder moeilijk is algemene conclusies te formuleren. Elke vogelsoort reageert op eigen wijze op de veranderingen die optreden, zowel binnen het Deltagebied als ver daarbuiten. De conclusies in het vorige artikel (Driemaandelijks Bericht Deltawerken nummer 67, februari 1974 - pag. 230-240) stonden nog in het kader van een volledige afsluiting van de Oosterschelde. Het besluit een gedempt getij te handhaven biedt betere perspectieven voor de aan het intergetijdegebied gebonden vogelsoorten, zoals steltlopers en Rotganzen.

In grote lijnen hebben de toen reeds gesignaleerde veranderingen in de vogelstand als gevolg van de afsluitingen zich gecontinueerd. Een blijvend verlies is opgetreden bij die soorten die in grotere aantallen voorkwamen in de brakwatergebieden van het Krammer-Volkerak en rond de Ventjagersplaten. Dit betreft met name de Wilde Eend, Wintertaling, verschillende ruitersoorten en Kluut.

Positieve effecten zijn geconstateerd voor een aantal visetende vogelsoorten en duikenden. Dit betreft met name Fuut, Kuifeend, en Tafeleend, waarvan de aantallen nu ongeveer stabiel zijn en Dodaars, Aalscholver, Brilduiker en Middelste Zaagbek, waarvan de aantallen nog steeds toenemen. Ook de Krak-eend en de Knobbelzwaan nemen in aantal toe; doch dit is voornamelijk veroorzaakt door een algemene toename in de Nederlandse populatie van deze soorten. De mariene steltlopersoorten hebben zich globaal kwantitatief kunnen handhaven door toename op het Krammer-Volkerak en in enkele gevallen ook op de Oosterschelde en Westerschelde. De verliezen op het Haringvliet en de Grevelingen werden daardoor gecompenseerd. Het is niet te verwachten dat dit ook nog het geval zal zijn als in 1985 nogmaals een grote oppervlakte getijdegebied voor deze soorten verloren gaat.

Uit de simultane tellingen blijkt ook dat het Deltagebied van grote internationale ornithologische betekenis is. In een volgende bericht zal dit nader worden geadstrueerd door middel van een vergelijking van de belangrijkste overwinteringsgebieden van watervogels in West-Europa.

Redactie: Deltadienst, Van Alkemadelaan 400, 2597 AT 's-Gravenhage. Losse nummers kosten f 6,-, te bestellen bij de Staatsuitgeverij, Chr. Plantijnstraat 1, 2515 TZ 's-Gravenhage. Abonnement f 23,- per jaar. Nota bij ontvangst.

## Kaalkopbissen

In 'Artis' (jrg. 24, nr. 4, nov.-dec. '78, pag. 126-135) verscheen een boeiend artikel van H. van de Werken over 'Kaalkopbissen, ten ondergang gedoemd?'. Voor diegenen, die méér over deze bedreigde vogelsoort willen weten dan wij in ons juni-nummer van 1978 (jrg. 26, nr. 3, pag. 137) schreven wordt dit artikel ter lezing zeer aanbevolen.

## De Bleeke Heide bij Chaam

Een gestencild rapport van 9 pagina's van Johan Schaeerlaeckens en Kees van Gils, met tekeningen van Ad Jansen verschaft nadere inlichtingen over De Bleeke Heide bij Chaam. Het is een 500 ha groot agrarisch gebied met hoge natuurwetenschappelijke waarde. De ornithologische en botanische gegevens worden nader vermeld. In combinatie met het Zwarte Goor en het Rondven als slaappleaatsen is De Bleeke Heide als rust- en foerageergebied van grote betekenis voor Rietgans (winterpopulatie bedraagt regelmatig méér dan 1% van de totale Westeuropese populatie), Regenwulp (jaarlijks  $\pm$  1500 exemplaren), terwijl er 15 à 20 broedparen van de Grutto voorkomen. Het Zwarte Goor fungeert als slaappleaats voor de Grutto's, 50 tot 100 exemplaren zijn normaal gedurende de eerste weken van maart. Ook Wulp, Geelgors, Roodborsttapuit, Kwartel en Scholekster broeden er. In de naaste omgeving de Kerkuil. In de tweede helft van oktober rusten er regelmatig zelfs Kraanvogels. Ook voor de najaarstrek- kers en overwinterende stootvogels is het gebied van groot belang. Het ecologisch bijzonder rijk geschakeerde gebied wordt ernstig bedreigd door ruilverkaveling. Overeenkomstig het advies ex artikel 32 van de ruilverkavelingswet 1954 van de Centrale Cultuurtechnische Commissie dienen de natuurwetenschappelijke waarde van dit gebied behouden te blijven.

De uitvoering van cultuurtechnische werken is uit natuurwetenschappelijke overwegingen dan ook volstrekt onaanvaardbaar. Een sluipende bedreiging vormt ook de steeds meer toenemende maisteelt, in het kader van de bio-industrie. Deze monocultuur tast het karakter van het graslandgebied sterk aan. Ook de overbemesting van de weilanden met drijfmest van de bio-industrie is verwerpelijk. Dit heeft een eenzijdig begroeiingspatroon tot gevolg, nog afgezien van het feit dat door uitspoeling het oppervlaktewater vervuild wordt. In het kader van de relatiënota en de in voorbereiding zijnde nieuwe landinrichtingswet zou het zeer te betreuren zijn, als een gebied dat van uit natuurwetenschappelijk oogpunt van nationale waarde is, ten gronde gaat door een achterhaald ruilverkavelingsbeleid en een steeds meer omstrede 'moderne' agrarische bedrijfsvoering.

De realisering van de doelstellingen van de relatiënota staat en valt echter met de beschikbaarstelling van de benodigde gelden en de bereidheid van de eigenaars en grondgebruikers om gronden te verkopen, dan wel beheersovereenkomsten aan te gaan. Omdat de omschreven situatie symptomatisch is in Nederland is de reden waarom dit gebied als een concreet voorbeeld van een actuele problematiek wordt gesteld.

Verkrijgbaar door storting van f 4,- (inclusief f 1,80 portokosten) op giro 3 309 161 van de Brabantse Milieufederatie, Tilburg onder vermelding 'rapport Bleeke Heide'. Nadere inlichtingen bij J. Schaeerlaeckens, Blokkenweide 18, 4861 BN Chaam, 01619-2046.